

GÖZ VE İKTİDAR: “VİTRİNLERE DEĞİL GÖKYÜZÜNE BAK!”

*Doç. Dr. Barış ÇOBAN
Doğuş Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
İletişim Bilimleri Bölümü
bcoban@dogus.edu.tr*

Özet: İktidarın gözü ya da gözün iktidarı tüm toplumsal düşünce ve pratiklerimizi belirlemektedir. Dünyayı iktidarın gözünden değil başka bir dünya mümkün diyenlerin gözünden görmek, özgür bir dünya kurgusunun ilk adımıdır. Gözün iktidarına karşı verilen mücadele alternatif yeni medya temelinde karşı kültürün ve bu bağlamda “alternatif göz”ün yaratılması mücadelesini beraberinde getirmektedir. İktidarın gösterisine karşı yeni toplumsal hareketler iktidarın kurgusunu parçalayan yeni bir alternatif gösteri kültürünü praxisleri temelinde yaratmaktadır. İktidarın yanılmalı ve tüketimci gösterisine ve kültüre karşı toplumların tek şansı vitrinler yerine özgürlüklerinin haritasını sunan gökyüzüne bakmaktır.

Anahtar Kelimeler: iktidar, göz, toplumsal hareketler

EYE AND POWER: “TURN YOUR EYES TO SKY NOT TO SHOPWINDOWS”

Abstract: The power of eye -or eye of the power- determines our social thought and practice. The first step of theorizing a free world is to reject to see the world from the eye of power, and simultaneously seeing it from the eyes of those who say another world is possible. The resistance against the power of eye is parallel to the struggle for creating a counter-culture and in this context an alternative eye. New social movements create their alternative visual culture against the culture of the spectacular power, and this culture crashes the current fiction of the show society. As a way of resisting against the illusory visual world of the system of a consumerist culture the only chance that people have is to turn their eyes to sky instead of shopwindows.

Keywords: power, eye, social movements

1. GİRİŞ

Kapitalist iktidar toplumsal denetimin sağlanması sürecinde “göz”ü aşırı bir biçimde vurgulamıştır, göz-merkezli bir toplumsal sistem inşa etmiş olan kapitalizm, toplumu süregelen bir gözetim altına tutmayı hedefler. Foucaultcu anlamda panoptik iktidar -görünmeden gören iktidar- toplumu “göz”ün baskısıyla tahakküm altına alınır. Foucaultcu yaklaşım temelinde “iktidarın gözü” (2003) üzerinden işlediği iddia edilen panoptik sistemde temel vurgu iktidardadır. Ancak vurgunun “göz” üzerinde olduğu bir yaklaşımda aynı biçimde olasıdır; toplumsal yaşam alanlarında göz-merkezli bir biçimde uygulanan iktidar biçimi “gözün iktidarı” (Çoban, 2008) olarak adlandırılabilir. Gözetim, iktidarın temel denetim biçimlerinden birisi haline gelirken, “göz” de önemli bir iktidar organına dönüşmüştür. Kapitalist üretim süreçlerinde de göz merkezi bir önem kazanmıştır. Bunun yanında, tüketim kültürünün gelişimi ile birlikte toplumsal “göz”ün yapısı değişmiştir ve göz tüketimci bir biçim kazanmıştır. Göz bu anlamda, gerçekliği anlamlandırmak ve dönüştürme gücünü yitirmiş, iktidarın ördüğü duvarların dışını görmeyecek kadar hastalanmış, “miyop”laşmıştır.

Tüketim kültürünün medyayı, özellikle de sinemayı ve televizyon programlarını kullanarak ütopya olarak sunduğu tüketim toplumu, görsel tüketimin ve tüketici bir gözün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Göz körleşmiş bir tüketim organına dönüşmüştür, toplumsal var oluş koşullarına dair körleşme yaşayan toplumlar, iktidarların kendilerine sundukları aynalar labirentinde özgürlüklerini yitirmiştir. Bu bağlamda, “başka bir dünya mümkün” diyen genel olarak yeni toplumsal hareketlerin, yani anti-kapitalistlerin, küreselleşme karşıtı aktivistlerin ve günümüzde Arap Baharı ve Occupy (işgal et) aktivistlerinin “vitrinlere değil gökyüzüne bak” sloganı kapitalist kültüre karşı alternatif bir kültürü oluşturmanın olanaklılığını ortaya koymaktadır. Bu çağrı gündelik yaşama siyasal bir müdahaledir, şimdinin ve geleceğin paylaşımcı, eşitlikçi bir biçimde kurgulanabileceğini dile getirmektedir.

2. İKTİDARIN GÖZÜ, GÖZÜN İKTİDARI

Tarihsel olarak, göz iktidarın temel belirleyenleridir, toplumların varoluşunu anlamlandırılması bağlamında birincil önemde olan göz üzerinde kurulan iktidar toplumun gerçekliği anlamlandırması üzerinde kurulan iktidar anlamına gelir. İktidar simgesel bir düzene sahiptir ve simgeler üzerinden kendisini üretir, ayrıca hem nesnelere hem de göstergeleri üretim ilişkileri ve toplumsal ilişkiler bağlamında örgüler, her iktidar biçimi, kendi döneminin teknolojilerini kullanarak, toplumsal yaşam ya da “görsel dünya” üzerindeki denetimini toplumsal göz üzerinden kurar. İktidarın merkezi olarak tanrı ya da tanrı-kralların, “kutsal” iktidarların toplum üzerindeki denetiminin göstergesi olan “göz”, kapitalizm ile birlikte din dışı, kutsal olmayan iktidarın yeni biçimlerine göre dönüşüm geçirmiş, ancak temel işlevini yitirmeden, gündelik yaşamın merkezi denetim öğelerinden biri olmayı sürdürmüştür. Göz, iktidarın ortaya çıkışıyla, eşitler-arası ilişkilerin yaratıcısı olmaktan çıkarak, eşitsizliği yaratan ve sürdüren iktidar organına dönüşmüştür. Kapitalist iktidar biçimlerinin oluşum sürecinde işçiler üzerinde ve sonrasında tüm toplumsal yapı üzerinde kurulacak olan iktidarın yapısının ilksel kurgularından bir

tanesisidir. “Kapitalist sistem, geleneksel toplumlarda çoğu kez emekleri üzerinde çok daha büyük ölçüde denetim sahibi olan işçileri disipline etmenin yeni yollarını uygulamaya soktu” (Lyon, 1997; 55), üretim biçimleri ve toplumsal ilişkilerin değişimi ile birlikte denetim biçimleri de değişmiş ve dönüşmüştür. Harvey’in (2008; 84) belirttiği gibi militarizmin teknolojik müdahalesiyle “iletişim alanında uzamın maddi içeriğinden nihai olarak arındırılması” çokuluslu, uluslararası sermaye yapıları tarafından tüm dünyayı dönüştürecek biçimde kullanılmaya başlanmıştır ve sonuçta sermayenin uzamsal faaliyetlerini anında koordine etme aracına dönüştürülmüştür¹. Kapitalist iktidar toplumsal denetimin sağlanması sürecinde “göz”ü aşırı bir biçimde vurgulamıştır, görünmeden gören iktidar ile toplumun bilinç yapısını “göz”ün baskısıyla tahakküm altına alır, tutsaklaştırılır². Gözetim, iktidarın temel denetim biçimlerinden birisi haline gelirken, “göz” önemli bir iktidar organı haline gelmiştir ve “iktidarın gözü” yaşamı bir hapisaneye dönüştürmüştür³. Özellikle, üretim süreçlerinde işçilerin denetim altına alınması ve sonrasında tüm yaşam alanlarının iktidarın gözü için görünür kılınmıştır. Kapitalizm tüm yaşam alanlarını üretim ve tüketim süreçleri bağlamında toplumun denetim altında tutulabileceği biçimde yapılandırılmıştır, bu bağlamda mekanın politikası da “gözün iktidarı”na⁴ dayanan bir mimari biçime sahip kılınmıştır. Kapitalizmde göz hem üretim hem tüketim sürecinde yoğun bir şekilde kullanımdadır, gözün iktidarı kesintisiz bir biçimde farklı “göz”leri, gözetim sistemlerini kullanarak doğumundan ölümüne dek özneleri denetim altında tutmaya ve bu denetimi özneler için sıradan ve meşru kılmaya çalışır.

Toplumsal bedenin görünmeden gören iktidar tarafından disipline edilmesi, süregelen bir gözetim sistemi ile gerçekleştirilir. Panoptik bir mantığa sahip olan sistem, toplumsal özneleri biçimlendirirken, gözetlenmeyi ve seyretmeyi normalleştirir. Gözetim toplumu bağlamında toplum için gözetlenmek olağan bir durumdur, hatta sado-mazoşist bir biçimde toplum gözetlenmekten zevk alır bir hale gelir. Aynı biçimde, toplum “röntgenciliği” gündelik yaşamın bir parçası haline getirir, toplum farklı biçimlerde birbirlerini gözetleyen insanlar haline gelir. Gözetim toplumu açısından, gerçekte iktidar için en büyük başarı toplumsal bilincin kendi gardıyanı haline gelmesidir, yani iktidarın gözünün toplum tarafından içselleştirilmesidir. Tüm toplumsal yaşam bu süreçte bir hapisaneye dönüştürülmüş olur. Kapitalizmin evrim süreci aynı zamanda gözetim ve denetiminde evrim sürecidir, kapitalist iktidar bilimsel gelişimi üretimsel süreçlerde olduğu gibi yönetsel süreçlerde de kullanır. Panoptik iktidar yapısı, temel olarak toplumun başta üretim sürecinde olmak üzere tüm toplumsal ilişkiler bağlamında denetlenmesi,

¹ “İşyeri enformasyon toplumunun merkezidir. Ayrıca işyerinde gözetim, özellikle de internet temelli iletişimle birlikte dramatik boyutlarda bir artış göstermiştir” (D’Urso, 2006: 282).

² “Gözetleyen bir bakış ve bakışın ağırlığını üzerinde hisseden herkes, bakışı öyle içselleştirir ki, sonunda kendini gözetleme noktasına varır; böylece herkes kendi üzerinde ve kendine karşı bu gözetlemeyi işletecektir” (Foucault, 2003: 95).

³ Foucault panoptik sistemin temel hedefinin “tutukluda, iktidarın otomatik işleyişini sağlayan bilinçli ve sürekli bir görülebilirlik halini yaratmak” olduğunu belirtir. Ayrıca bu sistem “gözetim altında tutmanın, eylemi itibarıyla kesintili olsa bile, sonuçları itibarıyla sürekli olmasını sağlamak” (Foucault, 1992: 252), yani tüm tutsakların tüm zaman ve mekanlarına bulaşıcı bir biçimde müdahil olan ve belirleyen bir sistem olduğunu ortaya koyar.

⁴ “Gözün iktidarı toplumu tecrit içersinde mutlu bir biçimde yaşaması için gereken bilinç yapısını iletişim araçlarını etkin bir biçimde kullanarak yaratırken, toplum gözetlenmeyi içselleştirmenin dışında, gözetlenmeyi arzular bir hale gelir” (Çoban, 2008: 137).

gözetlenmesi ve disipline edilmesi üzerine kuruludur. İktidarın gözü toplumsal yaşamı üreten bedenleri denetim altında tutar, ezilenlerin toplumsal muhalefetini engellemek için süregelen bir ideolojik biçimlendirmeye başvurur, ancak “büyük birader” baskı ve şiddetini tüm söylemleri ve eylemleriyle doğrudan ya da dolaylı olarak açığa vurur.

Süregelen yayılcılık ve sömürgecilik kapitalizme içkindir, kapitalizm kendi gelişimini engelleyen tüm sınırları ortadan kaldırır, yeni küresel sistem “akışkan, sınırsız bir biçimde yayılan, çok iyi örgütlenmiş ve tüm dünya nüfusunu kapsayan” (Foster, 2005: 171) bir yapıya sahiptir. Bu sınırların ortadan kaldırılması, tüm dünyada toplumların daha fazla sınırlandırılması ile gerçekleştirilebilir. Bu anlamda, küresel kapitalizm yerel iktidarlar marifetiyle küresel iktidarın tüm dünyaya yayılımı anlamına gelir. Küresel iktidarın “gözü” tüm dünyayı denetleme amacını taşır ve bu süreç teknolojik gelişimlerle doğrudan bağıntılıdır. “Küreselleşmiş gözetleme... dünyanın pek çok yerine yayılmış ölçüdeki kapitalizmin genel ekonomik yeniden yapılandırılmasına” (Lyon, 2006: 210) hizmet etmektedir. Tüm dünyayı gözetim altında tutmak isteyen küresel iktidar, küresel bir panoptikon yaratmayı amaçlamaktadır, savaş teknolojilerini kullanarak tüm dünyayı önce gözün şiddeti ile tahakküm altına almayı hedeflemektedir. Gözün şiddetin ilksel ögesine dönüştürülmesi, görünürlüğün tutsaklığa dönüşmesini beraberinde getirmektedir. Yeni medya ve mecralar bu süreçte hem cephede hem de cephe gerisinde iktidarın gözü olarak iş görmekte, yarattıkları kültür ile gözün şiddetini doğal, sıradan bir gerçeklik olarak ortaya koymaktadır. “Gözün şiddeti” giderek tüm yaşam alanlarında etkin hale gelmekte, devletin şiddet aygıtının en etkin şiddet biçimlerinden biri haline gelmektedir. İktidarın gözetim alanından çıkmak suç işlemekle eş anlamlı sayılmaya başlanacağı bir süreç yaşama geçirilmektedir. İnsanlardan istenen ise gönüllü olarak hem iktidarın gözünün şiddetinden zevk almak hem de gözlerini ona teslim ederek, direnenler üzerinde baskı oluşturmaktır. Küresel kapitalizm tüm dünyada etkin bir denetim ağı ile toplumları gözetim altında tutmaktadır. Enformasyon ve iletişim teknolojilerinin gelişimi – özellikle de uzay teknolojileri ve militarist teknolojinin gelişimi, tüm dünyayı ve yaşam alanlarını denetleyen “akışkan gözetimi” (Bauman ve Lyon, 2013) olanaklı kılmıştır. İktidarın gözü demokratik maskesini çıkararak çıplak şiddeti yoğun bir biçimde kullanmaya başlamıştır. Toplumlar, yoğun bir biçimde şiddete dayanan yeni küreselleşme süreci ile birlikte, yeni teknolojileri kullanan “gözün iktidarı” tarafından teslim alınmıştır, başka bir deyişle herkes artık herkes “büyük gözaltı” altında yaşamaktadır. Küresel iktidarın teknolojik gözü yoksullaşmaya karşı direnen toplumları tehdit olarak tanımlamakta ve tüm dünya, yeni iletişim ve savaş teknolojilerinin kullanımıyla yüksek güvenli bir hapisaneye dönüştürülmektedir.

Küresel panoptik sistem ulus-devletler üzerinden küresel iktidarın toplumları denetim ve baskı altında tutmak için kullanılan bir sistemdir ve teknolojiye gelişmelerle söz konusu denetim biçimleri değişim geçirmektedir. Gündelik yaşamın olağan bir parçasına dönüştürülmüş olan baskıcı iktidar mekanizmaları ve denetim biçimleri özgürlüklerimizi gün geçtikçe daha fazla gasp eder hale gelmektedir. İktidar karşıtı toplumsal hareketler üzerinde yeni denetim ve gözetim teknolojileri kullanılarak daha fazla baskı kurulmaktadır. Küreselleşme süreci ile birlikte ulus-

devletin geçirdiği dönüşüm ve küresel iktidarın belirlediği yeni iktidar ilişkileri bağlamında panoptik sistemde yeni emperyal yapı ile birlikte küreselleşmektedir⁵.

Küresel iktidar, küresel ve yerel şiddet biçimlerinin daha da acımasızlaşarak yaygınlaştırmaktadır. Bu süreçte, sermaye için sınırları kaldırılırken toplumlar için geçilmez sınırlar ve duvarlar inşa edilmektedir. Küresel kapitalizm medyayı, özellikle Hollywood sinemasını ve televizyon programlarını kullanarak ütopya olarak sunduğu, “tek boyutlu” (Marcuse, 1975) tüketim toplumunu etkin bir biçimde pazarlamaktadır. Yaratılan “gösteri toplumu”nun (Debord, 2006) sanaldan gerçeğe tüm yaşam alanları göz-merkezli tüketim kültürü temelinde yapılandırılmıştır. Bu açıdan Martin Jay’in belirttiği gibi “görsel deneyimler” (2002: 88) toplumsal yaşamın merkezi bileşenleri olarak incelenmeyi hak etmektedir. Küresel kapitalizmle birlikte yaşanan “görsel dönüşüm” ile birlikte zaman ve mekanın ideolojisi de göz-merkezli bir biçimde yeniden kurgulanmıştır. İktidarın mekan ve zaman kurgusu, gündelik yaşamın tümünü kaplamaktadır ve öznelere varoluşlarına dair sahip olabildikleri tüm özgürlükleri de ellerinden almayı hedeflemektedir. Gözün iktidarında insanlar sistemin kendisini yeniden-üretmesine hizmet eden bedenlerdir. Yeni toplumsal hareketler kuram ve pratikleri bağlamında neo-liberal kapitalizmin göz-merkezli iktidarına karşı eşitlikçi ütopyaların savunusu yapmaktadır. Yani, toplumları “göz”lerini gözetlemek ya da gözetlemek için değil, insanca bir dünyayı görebilmek için kullanmaya çağırılmaktadır. Yeni toplumsal hareketler “alternatif göz”ü yaratarak iktidarın çıplaklığını görünür kılmakta ve yeni bir dünyanın haritasını bu gözle çizebilmektedir.

“Ezilenlerin ve dışlananların istemlerinin meşru sesi” (Stromquist, 1998: 2) olan yeni toplumsal hareketler kapitalizmin tüm toplumları gözetim-tüketim kültürü temelinde yeniden-biçimlendirmeye yönelik küresel saldırılarına karşı dururlar. “Büyük sermayenin hakim olduğu bir politik sistemdeki en kuvvetli muhalefet dinamiğinin tabandan gelen aktivizm” (Shaw, 2001: 11) olduğu için toplumsal hareketler farklı eylem biçimleri ile ezilenlerin sesini duyulur kılmaya ve onlara görünürlük kazandırmaya çalışır. Ezilenlerin aktivizmi yeni bir kültürü de beraberinde getirir, yeni toplumsal hareketler “karşı-kültürler”ini yaratırlar. Bu kültürel pratik iktidar yapılarının by-pass edilmesi (Hellman, 2005: 5) ve toplumun iktidar dolayımı olmadan kendi kültürel üretimini ve birikimini yapabildiğini göstermektedir. Karşı-kültür var olan paradigmanın dışında katılımcı, demokratik ve paylaşımcı bir kültürel yaklaşımın geliştirilmesi pratiğine de gönderme yapmaktadır.

“Vitrinlere değil ya da ekranlara değil gökyüzüne bak” sloganı iktidarın gündelik yaşamın sıradanlığı içerisinde topluma tek seçenek gibi sunduğu tüketimciliğe, edilgenliğe, tükenişe karşı yeni bir dünya kurgulamanın, alternatif bir göz yaratmanın mümkün hatta zorunluluğuna gönderme yapmaktadır. Simgeseldir ancak “Simgesel

⁵Yeni iletişim teknolojileri toplumsal özgürleşmeyi yaratacak olanakları barındırmalarına rağmen tam da aksi yönde toplumsal yaşamın hücre tipi bir hapishaneye dönüştürülmesi için kullanılmaktadır, Marxist yaklaşım bağlamında bu teknolojilere sahip olanlar, üreten ve denetleyenler bu teknolojilerin ideolojisini de belirlemektedir. Görsel medya özellikle iktidarın şiddetini hem olağanlaştırmakta hem de meşrulaştırmaktadır, küresel iktidarın dünya üzerinde farklı coğrafyalarda yürüttüğü saldırılar ve şiddet, küresel medya ile desteklenmektedir.

söylem toplumsal hareketlere şekil verir ve onlara güç katar” (Tarrow, 1996: 119). Bu simgesel söylem, doğrudan sistemin yarattığı tüketim toplumunun görsel simgelerinden biri olan vitrinleri hedef alır, toplumunun tüketici sahte-özelere dönüşerek köleleştirmesine karşı çıkmayı amaçlar. Tüketim toplumu öznenin özgür varoluşunu yok eden ve geleceğini tehdit eden bir kurgudur; “kapitalizm bir emek gücü olarak köleden vazgeçip, bir tüketici olarak bireye ihtiyaç duymaya başladığı gün ani bir değişime uğramıştır. Sistem, tüketici birey üretmeye başlamıştır. Aslında bu yeni bir köle tipi oluşturmak, yani bireyi bir tüketici güce dönüştürmekten başka bir şey değildir” (Baudrillard, 2009: 89-90). Kapitalist birey için var olabilmek ancak tüketmekle olasıdır, tüketim toplumsal bilinci belirlemeye başlar ve tüm toplumsal yaşam alanları da meta-fetişizmi ve tüketim mantığı üzerinden kurgulanır. Toplumsal varoluş koşullarını belirleyen üretim ilişkileri tüm ilişkileri şeyleştirir ve insanlık dışı kılar; “proletarya, kendisini kapitalizmin ürünü olarak ister istemez üreten bu sistemin yaşamsal olgu veya yaşamsal varlık olgusu (Dasein) ya da var-olma biçimlerine boyun eğmek zorunda kalıyor. Oysa bu olgunun biçimi insanlık dışı bir şey, daha doğrusu şeyleşme (Verdinglichung)dir” (Lukacs, 1998: 149). Gerçek insani ilişkiler, kapitalist üretim biçiminin ürünü olan ve kapitalizmin temel belirleyenlerinden birisi olan “meta fetişizmi” yüzünden, şeyler arasındaki gizemli ilişkiler gibi görünür. Bunun sonucunda toplumun gerçek işleyiş biçimi gizlenir ve göz ardı edilir: emeğin toplumsal karakteri, artık toplumsal ürünler olarak tanınamayan metaların dolaşımının arkasında gözlerden saklanır. Marx (2000) tarafından da belirtildiği gibi dinsel anlamlandırma sistemine benzer bir şekilde maddi gerçeklik, maddiliğinden koparılır, yani yerinden çıkarılır, sökülür ve bağlamda -gizemleştirilmiş ve maddi gerçekliği yansıtmayan- yeni bir kurgusal bir gerçekliği yansıtmak şeklinde tekrar dikilir. Ve bir diğer önemli sonuç olarak; toplum bu meta mantığı ile parçalanır: ortak toplumsal emeğin kolektif etkinliğini cansız, soyut şeyler arası bir ilişkiye dönüştüren metanın atomize edici işlemlerine maruz kalan toplumu artık bir bütün olarak düşünmek kolay değildir.

Tüm toplumsal alanlar, özellikle de kentsel yapı kapitalist üretim ve tüketim ilişkileri bağlamında tasarlanmıştır, kentin merkezlerinde dolaşan insan tüketerek kendisini yeniden-üretebilmek için fetişleştirdiği metaların sergilendiği vitrinleri gözetlemektedir. Bu anlamda, tüketim görsel bir etkinliktir ve kapitalizmin ideolojisini yansıtır, vitrinlerde bu görsel ideolojinin temel göstergeleridir. Vitrinlerdeki metalara sahip olarak, ya da sahip olma istemine sahip olarak kendi varoluşlarını hissedebilen öznelere, meta-fetişizmi ile varoluşlarına yabancılaşan kitleler tüketimin kölelerine dönüşürler, Marian Salzman’ın (2006) deyişiyle “marka fahişeleri” haline gelirler⁶. Var olabilmek tüketmek ile olası olduğu için vitrinler varoluşumuzun temel belirleyenleridir, aynı şekilde vitrin görevi gören televizyon ve bilgisayar ekranları da bizleri tüketerek kendimizi yeniden-üretmeye çağırır. Meta-tanrının kulları metaların dünyasında körleşirler, gerçek yaşamın yerini almış olan sahte bir yaşamla yetinmek zorunda kalırlar. Gözleri edilgen birer organa dönüşen öznelere, aslında “körleşmektedirler”. Tüketim organı olarak yitirilmiş olan gözün yeniden kazanılabilmesi öncelikle düşünsel anlamda fetişizm hastalığından, ya da yabancılaşmadan kurtulmakla olasıdır. Sokaklara çıkararak vitrinleri tahrip edenler, aslında simgesel bir eylemde bulunmaktadır, toplumun gözünü başka bir yere,

⁶http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/5527242_p.asp Erişim Tarihi: 21.11.2013

kendilerini özgür olarak hissedebilecekleri gökyüzüne çevirebilmelerini sağlamaya çalışmaktadırlar. Simgesel eylemler toplumsal dönüşümün olanaklılığını gösterir, buna bağlı olarak da muhalif ideolojinin toplumsal anlamda geçerlilik kazanmasına yardımcı olur; “*Güçlü bir simge, dünya görüşlerinin ve sağduyunun içine gömülmüş örtük varsayımları çağrıştırarak kesin bir argümana inandırıcılık kazandırabilir. Simgelerin rolünün, bir kitlede çağrışımlar uyandıran yani bağlantısal ya da kitlenin dünyasını yaratmasına yardım eden yani kurucu olduğu düşünülebilir*” (Jasper, 2002: 246). Simgesel göstergeler olarak vitrinler yanılsama yaratan aynalardır ve bir sürü seçenek sunma iddiası ile büyük bir özgürlük daveti sunduklarını iddia etmektedirler, gerçekte ise metaların rengi, markası değişse de hepsi aynı fetişist karaktere sahiptir ve aynı işlevi yerine getirmektedir, toplumu körleştirmekte ve köleleştirmektedir. Toplumsal mücadele bağlamında bu simgelerin parçalanması özgürleşmenin sağlanması için atılan simgesel bir adımdır⁷.

3. TOPLUMSAL HAREKETLER, ALTERNATİF MEDYA VE ALTERNATİF GÖZ

Yeni toplumsal hareketler alternatif medyayı etkin bir biçimde kullanarak iktidara karşı toplumsal muhalefetin örgütlenmesi için mücadele ederler. Görünmeyen toplumsal hareketlerin kitleleşme olanağı bulunmadığı için görmezden gelinemeyecek eylemlerle toplum üzerinde etki yaratılmaya çalışılır. Bu anlamda yeni toplumsal hareketlerin iktidarın gözüne ve gözün iktidarına karşı alternatifler yaratma sorunu ortaya çıkmaktadır. İktidarın toplumsal göz üzerindeki iktidarını kırmak için alternatif ses ve göz temelinde alternatif toplumsal kültürün (Gilbert, 2012) yaratılması mücadelesi söz konusudur. Göz üzerindeki iktidar mücadelesi toplumsal bilinç yapısının belirlenmesi mücadelesi ile üst üste biner. Toplumsal gözün iktidarın büyüü altında kalması ve fetişistik, parçalanmış yani kısacası kendi gerçekliğine yabancı bir durumda kalmasına karşı aktivistler büyü-bozan, yani gerçekliği çıplak bir biçimde gösterme yeteneğine sahip bir göz yaratmanın mücadelesini verirler. Tüm muhalif söylemler ve eylemler görünen gerçekliğin iktidarın kurgusu olduğu ve bunun ancak farklı bir dünyanın mümkün olduğunu gören gözlerle gerçekleştirilebileceğini anlatır. Kitle kültürünün, tüketim kültürünün etkisi altındaki “toplumsal göz” sokaktaki ya da ekranlardaki “vitrin”lere bakarken, kendisini köleleştirmekte, sistemin paradigmasına hapsolmaktadır. Sokak eylemlerinin vitrinleri hedef alması bu mantık açısından değerlendirildiğinde, gerçekte tüketim kültürünün yok ediciliğine yönelik bir karşı koyuştur. Bizi yok eden görsele karşı parçalayıcı bir görsellik oluşturan şiddet gerçekliğin dönüştürülebilir olduğunu ortaya koymaktadır. İktidarın, kapitalizmin “beyaz şiddet”ine, yani görünmeden üzerimizde baskı kuran ve uygulayan gündelik rutinine karşı aktivistler bu “sahte gerçekliğin” toplumu yanılsamalı bir bütünlük olarak şiddet aracılığıyla bir

⁷Gezi Direnişi sırasında Beyoğlu’nda tüm dükkanların kapalı olması ve neredeyse tüm vitrinleri yazılanmış, parçalanmış olması aslında gündelik yaşam içerisinde görünmeyen tüketim kültürünün körleştiriciliğinin kesintiye uğratılması ve bir süreliğine de olsa parçalanmasına gönderme yapmaktadır. Beyoğlu’nda yürüyenler ilk defa vitrinlere bakmak yerine vitrinlerin üzerine yazılmış sloganlara, duvarlara asılmış bildirilere ya da duvar gazetelerine bakmakta ve gözlerini belki de ilk defa “alternative” bir biçimde kullanmaktaydılar.

arada tuttuğunu göstermek için gerçekliği parçalamayı ve üzerimizdeki şiddeti sembolik bir şiddetle aşmanın mümkün olduğunu göstermeye çalışır.

İktidar aslında bir şiddet makinesidir. İktidarın şiddeti bulaşıcıdır ve toplumun tüm yaşam alanlarını farklı biçimlerde kaplar. İktidarın eylem ve söylem merkezli şiddeti, görünen-görünmeyen, açık-gizli şiddeti tüm yaşamımızı belirler. İktidarın şiddetinden kaçış yoktur, her özne yaşamı boyunca farklı biçimlerde iktidarın şiddetine maruz kalır. İktidarın şiddeti dolaylı ya da dolaylımsız olarak gündelik varoluşumuzu üst-belirler; “ister zorla ister anlaşma yoluyla olsun, iktidarın uygulanması baştanbaşa şiddet içerir” (Karatani, 2008: 374), bunun yanında, iktidarın şiddeti tüm toplumsal alanlara yayılmıştır “şiddet iktidarın mecburi eklentisi değildir, bunun yanında her tür siyaset-dışı şiddet ilişkisinin kökeninde de (siyasal) iktidar mevcuttur” (Zizek, 2005: 232), bu şiddet toplumsal anlamdaki parçalılığı şiddet yoluyla bir arada tutar, yanılısımalı bir bütünsellik hali yaratır. Muhalif hareketlerin şiddeti ise saklı parçalanmışlığı görülebilir kılmaya çalışır, bu anlamda toplumun kendi gerçekliğine dönebilmesi için iktidarın ona kendi gerçekliği olarak sunduğu kurgunun parçalanması gereklidir, yani vitrini parçalamadan gökyüzünün yeniden görülmesi çok da olası değildir. Muhalif eylem bu bakımdan toplumsal gözü hedef alır ve onu büyülenmiş bir biçimde baktığı vitrinlerden kurtarmak için arzu nesnesi haline gelmiş olan tüketim metalarını parçalayarak gökyüzüne bakmasını, yani kendi özgür iradesiyle kurgulayabileceği başka bir yaşamın mümkün olduğunu göstermeye çalışır. Şiddetin bu bakımdan olumsuzluğu öne sürülebilir, iktidarın görünmez şiddetine karşı koymayı amaçlayan görünür şiddet kitle iletişim araçlarında yer alır, ancak bu şiddet biçimi ilkelik, “vandalizm” olarak damgalanır. Bu durum bile muhaliflerin görünürlüğünü sağlar, muhalifler için görünür olmak sadece şiddet ile olasıdır, şiddetin ana akım medya da temel haber belirleyeni haline gelmesi, muhalifleri seslerini duyurmak için şiddeti farklı biçimlerde kullanmaya iter. Toplumsal eylemlerin şiddetsiz biçimlerinin medyada yer alması oranı oldukça düşüktür, bunun yanında devletin şiddet aygıtının muhaliflere uyguladığı şiddette çoğunlukla görmezden gelinir ya da polis ya da diğer iktidar yanlısı şiddet yapılarının topluma yönelik saldırıları güvenliği tesis etmeye yönelik “müdahale” olarak sunulur. İktidarın gösterisinde her daim şiddetin sorumlusu muhalif aktivistlerdir. Günümüzde toplumsal eylemlerde aktivistlerin yeni medya olanaklarını etkin bir biçimde kullanarak “iktidarın gösterisi”ni, şiddetini teşhir etmeleri ve ayrıca direnişlerini bir “karşı-gösteri”⁸ye dönüştürmeleri “alternatif göz”ün yaratılması çabasının bir parçasıdır.

Yeni toplumsal hareketlerin medyada yer alarak popülerleşmesini sağlayan öğelerden bir tanesi de simgesel şiddeti etkin bir biçimde kullanmalarıdır, özellikle küresel kapitalizmin simgesi olan bankalara, ticari kuruluşların dünyanın çeşitli

⁸Aktivistler kendi medyalarını yaratmaları iktidarın gösterisinin sona erdirilmesi için bir olmazsa olmazdır. Toplumsal hareketlerin kullandığı semboller, özgün görseller - bayraklar, flamalar, pankartlar- alternatif gözün geleneksel biçimlerine gönderme yapar, ancak her tarihsel dönemde bu görsel biçimler yeni medya olanakları ile birlikte farklı biçimlerde yeniden kullanılmaktadır. Bunun yanında, maskeli militanlar, askeri düzende gerçekleştirilen yürüyüşler tüm dünyada alternatif gözün kurgularını oluşturur. Ayrıca sokak savaşları, barikat savaşlarında kullanılan havai fişek, molotof ve benzeri öğeler de eylemcilerin iktidarın şiddetine karşı kullandığı “estetik” şiddet gösterilerinin vazgeçilmez öğeleridir.

kentlerindeki temsilciliklerine yönelik şiddet eylemleri simgesel olarak kapitalizmin yıkılabilir ve yeni bir dünyanın mümkün olduğunu göstermiştir. Medyada bu eylemlerin çokça yer alması aslında yanlısamalı bir biçimde söz konusu eylem türlerinin küreselleşme karşıtı karnavalesk bir boşalım olmanın ötesinde çok da büyük önem taşımadığının görünmesini engellemektedir. Gösteriye dönüşen radikal eylemlerin bölgesel bağlamda ezilenlerin iktidarına yönelik bir girişim olmak gibi bir kaygı taşınamaması, küçük grupların ötesinde ezilen sınıfları kucaklayan bir ideolojik çizgiye sahip olamaması nedeniyle iktidarı zorlayacak toplumsal bir hareketin yaratılması bağlamında çok da işlevsel olmadıkları söylenebilir. Hatta bu tür şiddet eylemleri ile küresel iktidarın parçalanabileceği yanlısaması, yereller bazında yürütülmesi ve enternasyonalist dayanışma ağlarıyla bağlantılandırılması gereken toplumsal mücadelelerin geçersizleştiği iddiası uzun vadede mücadelenin gelişimini sekteye uğratma riskini de taşımaktadır. Ancak, tüm eleştirilere rağmen küreselleşme karşıtı radikal “simgesel” eylemler iktidarın parçalanabilirliğini göstermeleri bakımından etkili bir siyasal işleve sahiptir.

Görsel iletişim biçimi olarak eylemler –muhalif siyasal gösteriler- toplumsal hareketlerin örgütlenmesi bakımından oldukça önemlidir. Toplumsal gözün iktidarın belirlediği sınırlar dışına bakabilmesini sağlayan eylemler, yeni bir dünya kurgusunun mümkün olduğunu göstermenin yanında var olan gerçekliğinde değiştirilebilir bir kurgu olduğunu, iktidarın tanrısal bir değişmezlik hissi yaratmasına karşı iktidarın kurgusu olan gerçekliğin dönüştürülebilir ve iktidarın yıkılabilir olduğunu gösterir. Eylemler bu bakımdan toplumsal korkunun aşılmasını ve devlete dair fetişistik yargıların parçalanmasını sağlarlar. Eylemlerin görünürlüğüne rağmen çoğu zaman eylemciler görünür olmaktan kaçmaya çalışır, maskeler takarak kendi kimliklerini gizlerler, daha doğrusu kolektif bir kimlik yaratarak herhangi biri haline gelirler. Kitle kültürü mantığında bireyin görünür olarak kendini mutlu hissetmesine karşıt bir biçimde muhalif eylemci görünmez olarak kendisini var eder, iktidarın onu kimliğine sabitlemeye çalışmasına karşı o devletin özneleri denetim altında tutmak için kullandığı kimliği reddeder kolektif bir kimlik ve benlik yaratır. Eylemcinin görünmeden kendini göstermesi iktidarı tehdit eder, çünkü görünmeyen yüzler tüm toplumun yüzü haline gelir.

Alternatif gözün yaratılması sürecinde öncelikle alternatif medyanın yaratılması ve yaygınlaştırılması meselesi öne çıkmaktadır. Toplumsal bilinç yapısının dönüştürülmesi için egemen ideolojinin etkilerine karşı mücadele edilmesi sürecinde görsel alanın etkin bir biçimde kullanılması gereklidir. Görsel alanın “doğallaşmış” apolitik görüntüsünü parçalamak, gündelik yaşamdaki tüm görsellerin kapitalistik ilişkileri yeniden-ürettiğini göstermek için görsel alanın siyasileştirilmesi gereklidir. Bu bakımdan militan mücadelenin sokakları ele geçirmesi süreciyle birlikte iktidarın görsel ideolojisine karşı yanlısamayı parçalayacak ve toplumu bu sürecin etkin bir bileşeni kılacak muhalif bir görsel kültürün oluşturulması gereklidir; “ister fotoğraf makinesi imgesi, ister şövale resmi, ister film montajı, ister mimari tasarım söz konusu olsun, önemli olan imgenin suistimal edici iktidarın kendini haklı çıkarma çabalarına direnmeye muktedir duyumsal, bilişsel bir deneyim sunmasıdır. Görsel ‘sanat’ bu süreçte aktivist bir biçim alır. İktidarın fantazmagorilerinin üstünü örttüğü şeyi açığa çıkarır. Böyle bir estetik, anlam açısından modern burjuva kültürü içindeki estetikten farklıdır ve aynı zamanda terimin en eski anlamını diriltir, canlandırır”

(Buck-Morss, 2004: 115). Muhalif görsel sanatların sokağa çıkması, kitlelerle beraber yaşayan ve kitleler tarafından üretilen bir hale getirilmesi toplumsal gözün özgürleştirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Toplumsal hareketlerin, özellikle de Latin Amerika’daki muhalif örgütlenmelerin, görsel alanı etkin ve yoğun bir biçimde kullanmaya başlaması tüm dünyadaki muhalifler için hem alternatif/radikal medyaların militan bir biçimde yeniden yaratılması hem de görsel devrim için yeni bir atılımın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Eylemcinin kendi görsel eylemini arşivleyebilmesi için kaydetmesi ve bu görsel materyali toplumsal örgütlenme süreçlerinde kullanması hareketlerin gelişimi açısından da önem taşımaktadır. T. H. Gabriel (2000) tarafından da belirtildiği üzere kamera ideolojik bir araçtır ve buna bağlı olarak kamerayı kullananın ideolojisini yeniden-üreten bir silah olarak düşünülebilir. İdeolojik anlamda muhaliflerin toplumsal imgelemi dönüştürebilmelerine olanak sağlayan bir radikal medya olarak sinema devrimci mücadele süreçlerinde Lenin’in de belirttiği üzere muhalifler için vazgeçilmez bir araçtır; “bilişsel bir organ olarak sinema perdesinin kendine özgü özellikleri seyircilerin sadece bu yeni kolektif kahramanları değil, aynı zamanda diğer ideal kendiliklerin (devrimci halkın birliği, uluslararası dayanışma fikri, bizatihi Sovyetler Birliği fikri) de maddiliğini görmesini sağlıyordu” (Buck-Morss, 2004: 161). Muhalif bir eylem biçimi olarak “gerilla sinemacılık” toplumsal gerçekliğin içerisinde toplumsal sorunları, çatışma ve eylemleri filme alan ve bunları toplumsal farkındalığın yaratılmasında kullanan bir alternatif/radikal medya yaratma olanağı sunar. Alternatif medya anakım medyaya karşı ezilenlerin kendilerini ifade ettikleri mecra olarak tanımlanabilir. Alternatif medya –radikal medya, aktivist medya vb- teorileri (Downing, 2001; Atton, 2006; Waltz, 2005; Bailey, Cammaerts & Capentier, 2008) genelde “ses” temelli bir biçimde tanımlanmıştır ancak “göz” üzerinden tanılanması da olasıdır. Yani bu anlamda alternatif medya “sessizlerin sesi” olduğu kadar “ezilenlerin gözü”dür. Radikal Medya adlı çalışmalarında Downing ve diğerleri alternatif medyayı hem ses hem de göz vurgusu temelinde ele almışlardır. Film, video ve diğer görsel üretim biçimlerinin etkin bir alternatif medya olarak kullanımı geleneği aktivistler tarafından etkin bir biçimde sürdürülmektedir. Yeni medya olanaklarının, yani internetin alternatif amaçlarla “alternatif yeni medya” (Lievrouw, 2011) olarak kullanımı ile birlikte “alternatif göz”ün yaratılması meselesi önem kazanmıştır. Alternatif gözün yaratılması alternatif bir görsel kültürün yaratılması ile olasıdır, bu anlamda aktivistlerin medya üretimleri temel olarak alternatif ses ve alternatif gözün üretimi temelinde kurgulanmaktadır. Alternatif yeni medya bağlamında “alternatif göz” yeni kültürel üretimlerin gerçekleştirilmesi kadar, yeni eylem biçimlerinin yaratılmasında, yani “taktik medya” (Raley, 2009) merkezli görsel eylemlerin düzenlenmesinde de önemli bir işlev kazanmaktadır.

“Alternatif göz” geçmişten günümüze muhalif kültürün temel öğelerinden biri olmuştur. Özellikle tiyatro ve sinema kitlesel anlamda alternatif gözün yaratılması çabasında önemli olanaklar sunmuşlardır. Militan sinema ya da gerilla sinemacılık “alternatif göz”ün yaratılması çabasının en radikal biçimlerini oluşturmaktadır, bu sinema yaklaşımı “sistemin gereksinimlerine yanıt vermediği için sistem tarafından asimile edilemez ya da doğrudan ve açık olarak sistemle mücadele eder” (Chanan, 1997: 3). Ayrıca, Solanas ve Gettino (2000) toplumsal mücadele yürüten halk örgütlenmelerinin gerilla sinemacılık yapmasını, yani “film-gerilla” grupları

oluşturması gerekliliğini ortaya koymaktadırlar. Bu “film-gerilla” grubunun savaştan gerilla birlikleri gibi devrimci disiplinle hareket etmesi gerektiğini de belirtirler. Militan mücadelenin bir bileşeni haline gelen sinema kurgusal ya da belgesel olsun iktidar mücadelesi sürecinde önemli bir ideolojik aygıt olarak muhaliflere hizmet eder. İktidarın hegemonyasına karşı hegemonya yaratma mücadelesinde etkin bir güç sağlayan militan sinema toplumun mücadelecisi gözü olarak ezilenlerin yaşadığı her mekan ve zamanda üretilebilir ve her gösterim sürecinde de yeniden üretilir. Toplumsal eylemlerin içerisinde üretilen ve her gösterimi toplumsal eyleme dönüştüren gerilla sinemacılık kent ve kır yoksullarının iktidar etkisinden çıkarılarak kendi gerçekliklerine dair fikir edinmelerini ve örgütlenerek, iktidar karşıtı mücadele içerisinde yer almalarını sağlamak bakımından önemli propaganda olanağı sağlamaktadır. İktidarın gözüne karşı toplumun gözü, iktidarın panoptik gözüne karşı, toplumun gerilla gözü olarak sinema var olan yapının parçalanmışlığını ortaya koyarak tüm toplumsal ilişkilerin demokratik, eşitlikçi bir bağlamda yeniden düzenlenmesi gerekliliğini göstermektedir. Militan sinema demokratik ilişkilerin gelişimi sürecinde önemli bir göstergedir, çünkü film üretim sürecinde herkes eşittir birbirinin yerini alabilir (Chanan, 1997: 3) ve az bir eğitimle her toplumsal tabakadan insan film üretim sürecinin bir bileşeni olarak çalışabilir, kolektif bir ürün olarak film toplumsal eylemin içinde kolektif bir çabayla üretilir, bu bağlamda “film ortaklaşa gerçekleştirilen bir yapıt olmalıdır” (Brechth, 1977: 60). Militan sinema ezilenleri muhalif üretim süreçlerine dahil ederek, edilgenlikten kurtarmaya gerçekliğe müdahale etme gücünü göstermesi bakımından da önemli bir işlevi yerine getirir, izleyici aktör haline gelmesiyle, film de gerçek anlamda muhalif bir sanatsal üretim sürecinin ürünü olabilir; “İzleyicinin gerçeği daha derin bir şekilde anladığı noktaya getirildiğinde, yaşama daha aktif bir biçimde katılmasına yardımcı olan ve gerçekliğin karşısında sadece bir izleyici olmamaları için kışkırtan bir noktaya getirildiğinde, film daha başarılı olacaktır” (Alea, akt. Gabriel, 2000: 315).

Sinemasal görüntüler yerel ve uluslar arası alanda, “eylemlerarasılık” bağlamında yaşanan deneyimlerin görsel arşivini oluşturur. Alternatif medyanın oluşturulması sürecinde, ezilenlerin kendilerini ifade ettiği alanların yaratılması açısından sinema, video ve fotoğraf alternatif görsel üretim olanakları barındırmaktadır. Var olan gerçekliğin kurgusal olduğu ve bu nedenle de insan eylemiyle dönüştürülebilir olduğunun görsel ipuçlarını barındıran muhalif sinema ve diğer görsel sanatlar, toplumdan kopuk profesyonel sanatçılar tarafından değil doğrudan toplum içerisindeki eylemciler tarafından kullanılır. Grup Alavio (2009) Arjantin’de toplumsal mücadelenin içerisinde alternatif gözü etkin bir biçimde kullanan kolektiflerden bir tanesidir. Eylemcilerin kendi eylemlerini kaydettikleri ve paylaştıkları kolektif, fabrikal işgallerinin, sokak eylemlerinin belleğini oluşturmaktadır. Grup Alavio medya aktivizmini şöyle tanımlamaktadır; “görsel-ışitsel malzemeyi kaydederek ve işleyerek doğrudan faşizmin imgelerine karşı savaşıyoruz. Kamera bir araçtır, bir sopa, Molotof, miguelito ya da yüzlerimizi gizlememiz gibi bir silahtır” (Grupo Alavío⁹). Yabancılaşmamış eylemci sanatçılar, hem eylem içersindedirler hem de kendi eylemlerini kaydederek yerel eylemleri uluslar arası bağlamda görünür kılmayı da başarabilirler, bu anlamda eylemciler kendi medyalarını yaratırlar ya da kendileri medya olurlar. Bu bakımdan Latin

⁹<http://www.revolutionvideo.org/alavio/>Erişim Tarihi: 21.11.2013

Amerika’daki “gerilla sinemacılık” deneyimleri, tüm toplumlar için eylemlerin görülebilir kılınmasını ve enternasyonalist dayanışmanın yaratılabilmesini olanaklı kılar; “Sömürünün yaşandığı alanlarda, görsel-işitsel üretimi ve dili demokratikleştirerek, teknolojileri ve becerileri ulaşılabilir ve kullanılabilir kılmak Grupo Alavío’nun öncelikli işidir. Alavío [Arjantin’de] 10 yıldan fazla süredir, işçi sınıfı mücadelelerine katılarak görsel-işitsel materyalle destek sunmuştur... bizler bir kimlik ve işçi sınıfının ve sömürü alanlarının spesifik çıkarları ve gereksinimlerini yansıtan düşünceyi oluşturmak için çalışıyoruz. Kamera bir araçtır, bir silahtır” (Grupo Alavío). Eylemi kaydeden kamera, iktidarın gösterisine ve gözün iktidarına karşı toplumun özgürleşmesini amaçlayan eylemci alternatif gözü vurgular, alternatif medya olarak iktidarın gözü olan anaakım medyanın gerçekliği tahrif etme çabasına karşı mücadele eder. Günümüzde sosyal medyanın ve mobil internet teknolojilerinin etkin kullanımı ile eylemciler hem eylemlerini kaydedebilmekte hem de canlı olarak yayımlayabilme olanaklarına sahip olmaktadır. Arap Baharı ve Occupy hareketler ile birlikte Grup Alavío gibi kolektiflerin deneyimlerini içeren ve aşan yeni medya-aktivizmi örnekleri yaratılmaktadır. Yeni medya kolektifleri ucuzlayarak yaygınlaşan iletişim teknolojilerini kullanarak “alternatif göz”ü tarihte hiç olmadığı kadar güçlü bir biçimde yeniden inşa etmenin mücadelesini vermektedirler.

Canlı yayın olanaklarının kullanılması aktivistler için görünürlüğü arttırmasına rağmen, hala bu teknolojileri kullanamayan yoksullar için geleneksel gösterim yöntemlerinin işlevsel olduğu da unutulmamalıdır. Alternatif gösterim biçimleri bağlamında, yoksulların yaşadığı bölgelerde seyyar sinemalar kurarak film gösterimlerin düzenlenmesi, sokak sergilerinin düzenlenmesi, sokak tiyatrosu veya performanslarının kullanımı topluma ulaşmanın halen etkili yolları olmayı sürdürmektedir.

4. SONUÇ

Gözün iktidarı tüm yaşam alanlarını kaplayarak ve gözü tüketimci bir körleşmeyle sakatlamaktadır. Panoptik sistem bağlamında iktidarın gösterisinin figüranlarına dönüştürülen ezilenlerin tek şansı örgütlenmek ve kendi gözleriyle anlamlandırdıkları bir dünyayı kurmaktır. Yeni toplumsal hareketler ezilenlerinin sesi ve gözü temelinde kurgulanmış bir dünyanın yaratılması talebine gönderme yapar. Alternatif medya temelinde kendilerine ait karşı-kültür yaratan toplumsal hareketler, sesi olmayanların sesi ve görünmeyenlerin gösterisidir.

İktidarın gösterisine karşı, toplumsal gözün özgürleştirilmesi sürecinde korsan gösteriler, kitlesel eylemler, işgal eylemleri –kırsalda toprak işgalleri, kentlerde ev, fabrika işgalleri, meydan işgalleri- alternatif gösterinin öğelerini oluşturmaktadır. Alternatif gösteri alternatif gözün pratiklerinden biridir. Alternatif göz temelinde bir karşı-kültürün yaratılması ve alternatif yeni medya olanakları ile toplumsal kültürün işgal edilerek özgürleştirilmesi günümüzdeki isyan hareketlerinin en temel meselelerinden biri haline gelmiştir. Ezilenler alternatif gözlerini yaratmadan ve dünyaya bu gözün diyalektiği ile yeniden kurgulamadan dünyayı radikal bir biçimde dönüşüme uğratma olanağına sahip olamayacaklardır.

KAYNAKÇA

- Atton, C. (2006), *Alternative Media*, London: Sage Publications.
- Bailey, O., Cammaerts, B., Carpentier, N. (2008), *Understanding Alternative Media*, London: McGraw-Hill, Open University Press.
- Baudrillard, J. (2009), *Gösterge Ekonomi Politiği Hakkında Bir Eleştiri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Bauman, Z., Lyon, D. (2013), *Akışkan Gözetim*, İstanbul: Ayrıntı.
- Brecht, B. (1977), *Sinema Yazıları*, İstanbul: Görsel Yay.
- Buck-Morss, S. (2004), *Rüya ve Felaket Alemi*, İstanbul: Metis.
- Chanan, M. (1997), "The Changing Geography of Third Cinema", *Screen: Special Latin American Issue*, 38(4): 373-388.
- Çoban, B. (2008), "Gözün İktidarı Üzerine", *Panoptikon: Gözün İktidarı* (Haz. B. Çoban, Z. Özarslan), İstanbul: Su.
- Debord, G. (2006), *Gösteri Toplumu*, İstanbul: Ayrıntı.
- Downing, J.D.H., T.V. Ford, G. Gil, L. Stein (2001), *Radical Media: Rebellious Communication and Social Movements* (Ed. J.D.H. Downing, T.V. Ford, G. Gil, L. Stein), London: Sage P.
- D'Urso, S. C. (2006), "Who's Watching Us at Work? Toward a Structural-Perceptual Model of Electronic Monitoring and Surveillance in Organizations", *Communication Theory*, 16: 281-303.
- Foster, John B. (2005), *Emperyalizmin Yeniden Keşfi*, İstanbul: Devin Yayınları.
- Foucault, M. (1992), *Hapishanenin Doğuşu*, Ankara: İmge Y.
- Foucault, M. (2003), *İktidarın Gözü*, İstanbul: Ayrıntı.
- Gabriel, T. H. (2000), "Towards a Critical Theory of Third World Films" *Film and Theory*, (Eds. R. Stam & T. Miller), Cornwall: Blackwell.
- Gilbert, J. (2012), *Antikapitalizm ve Kültür, Radikal Teori ve Popüler Politika*, İstanbul: Ayrıntı.
- Grupo, Alavío (2009), <http://www.revolutionvideo.org/alavio/englishhome.html>. Erişim Tarihi: 10.04.2014
- Hellman, A. H. (2005), The Study of New Social Movements in Latin America and the Question of Auotonomy, http://www.yorku.ca/erlac/jhellman/Study_of_NSM.pdf, Erişim Tarihi: 16.04.2014.
- Jasper, James M. (2002), *Ahlaki Protesto Sanatı*, İstanbul: Ayrıntı.
- Jay, M. (2002), "That Visual Turn", *Journal of Visual Culture*, 1: 87-92.
- Karatani, K. (2008), *Transkritic*, İstanbul: Metis.

- Lievrouw, L. A. (2011), *Alternative and Activist New Media*, Cambridge: Polity Press.
- Lukacs, G. (1998), *Tarih ve Sınıf Bilinc.*, İstanbul: Belge Y.
- Lyon, D. (1997), *Elektronik Göz*, İstanbul: Sarmal.
- Lyon, D. (2006), *Gözetim Toplumu*, İstanbul: Kalkedon.
- Marcuse, H. (1975), *Tek Boyutlu İnsan*, İstanbul: May.
- Marx, K. (2000), *Kapital*, Ankara: Sol Yay.
- Raley, R. (2009), *Tactical Media*, Minnesota: University of Minnesota Press.
- Salzman, M. (2006), “Haftada 75 eşim olabilir hepsinden ayrı zevk al”rım”, http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/5527242_p.asp, Erişim Tarihi: 21.11.2013.
- Shaw, R. (2001), *Aktivistin Elkitabı*, İstanbul: Ayrıntı.
- Solanas, F. ve O. Gettino (2000), “Towards a Third Cinema”, *Film and Theory*, (Eds. R. Stam & T. Miller), Cornwall, Blackwell.
- Stromquist, N. P. (1998), “NGOs in a New Paradigm of Civil Society”. *Current Issues in Comparative Education*, 1(1): 1-5.
- Tarrow, S. (1996), *Power in Movement*, New York: Cambridge U.P.
- Zizek, S. (2005), *Gıdıklanan Özne*, Ankara: Epos.

Assoc. Prof. Dr. Barış Çoban, has completed his Phd. at Istanbul University. Most of his studies are on social movements, alternative-radical media, peace media, violence, surveillance society and ideology. The title of his MA thesis is “Linguistic Functions in the Process of Forming Human Subject”, and the title of his PhD thesis is “The Relation between Discourse and Action in the Context of Interpersonal Communication”. He mostly study on political communication and sociology of communication. The books he has edited, co-edited and translated are: “Discourse and Ideology”, “Marx: On Suicide”, “History, Utopia and Rebellion: Sheikh Bedreddin”, “Panopticon: The Power of Eye”, “Media, Nationalism, Violence”, “Globalisation, Opposition, Utopia: New Social Movements”, “Media, Peace and War”, “Alternative Media and Spaces”.

Barış Çoban, lisans ve doktorasını İstanbul Üniversitesi'nde tamamladı ve iletişim Bilimleri alanından doçentlik ünvanını aldı. Ünsal Oskay'ın asistanlığını yaptı, çeşitli üniversitelerde iletişim kuramları üzerine dersler verdi. "Alternatif Medyalar, Mecralar", "Yeni Toplumsal Hareketler", "Medya Milliyetçilik Şiddet", "Medya, Barış ve Savaş", "Tarih Ütopya, İsyan: Şeyh Bedreddin", "Panoptikon: Gözün İktidarı", "Söylem ve İdeoloji" adlı çalışmaların hazırlanmasına katkıda bulundu, akademik çalışmaları alternatif/radikal medya, barış medyası ve toplumsal hareketlere odaklanmaktadır.